

Gerda PILIPAITYTĖ
Vytauto Didžiojo universitetas

Lietuvių istorikas Čilėje: Julius Kakarieka ir jo veikla

Santrauka. Mineralogas, buvęs Santjago universiteto rektorius Ignatas Domeika buvo žymiausias Čilės lietuvis, tačiau tikrai ne vienintelis. Buvo ir kitų nusipelnusių akademikų iš Lietuvos, tarp kurių – ir istorikas Julius Kakarieka. Jis publikavo daugybę tekstų senovės istorijos tema, dėstė keliuose svarbiausiose Čilės universitetuose, pradėjo leisti iki dabar einantį mokslo žurnalą ir itin uoliai dalyvavo lietuvių bendruomenės veiklose. Šiame straipsnyje siekiama iš fragmentų sudėlioti J. Kakariekos biografiją, įvardyti jo darbus ir susieti juos su istoriko rūpesčiu dėl tėvynės likimo okupantų priespaudos metu. Apžvelgiamos jo gyvenimo atkarpos Lietuvoje, Vokietijoje ir Čilėje, kelionės į JAV ir Argentiną. Nors šio istoriko tyrinėjimai apima senovės istorijos lauką, jis ankstesnes istorijas ir idėjas sieja su XX amžiaus aktualijomis ir savo tėvynės likimu.

Raktažodžiai: Kakarieka, Čilės lietuviai, Lotynų Amerika, istorikai, ateitininkai.

Kai kalbama apie Čilės lietuvius, dažniausiai minimas vardas būtų Ignatas Domeika – geologas, 1838 m. atvykęs į Čilę ir joje pasilikęs kaip dėstytojas bei galiausiai Čilės universiteto Santjage profesorius. Šis vardas garsiausias, bet ne vienintelis. Nors po Pirmojo pasaulinio karo ir iki jo žmonės iš Lietuvos į Lotynų Ameriką emigruodavo dėl ekonominių priežasčių, ieškodami darbo, vis dėlto per Antrąjį pasaulinį karą ir po jo į Lotynų Amerikos šalis vyko jau ir ne tik priklausantieji darbininkų klasei. Vieni iš tokių lietuvių Čilėje buvo literatūrologas Paulius Stelingis (1923–2010) ir istorikas Julius Kakarieka (1922–2008).¹ P. Stelingiui skirtas mokslinis straipsnis buvo publikuotas žurnale „Oikos“ 2022 m.², taip pat lietuviškai galima skaityti jo poezijos knygą „Gimtosios žemės paveikslai“ (2008).

Lotynų Amerikos lietuviai nesulaukia tiek dėmesio, kiek lietuvių diaspora Šiaurės Amerikoje, tačiau atsiranda ir jiems skirtų tekstų, pavyzdžiui, dailės istorikės Lauros Petrauskaitės straipsnis „Pietų Amerikos modernizmo klasikas iš Lietuvos“ (2019) apie

¹ Šimėnienė, Akvilė, „Tarp komparatystikos ir poezijos išėivijoje: Pauliaus Stelingio atvejis“, *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 2 (34) (2022), 144.

² *Ibid.*

menininką iš Urugvajaus Zusmaną Gurvičių; istorikas Egidijus Aleksandravičius savo knygoje „Karklo diegas“ (2013) skyreliuose „Lietuviai po Pietų Kryžiumi“ rašo apie lietuvių diasporą Brazilijoje, Argentinoje ir Urugvajuje, taip pat šioje knygoje yra jiems skirtas poskyris „Lietuvių pasaulio pakraščiai po II pasaulinio karo: Pietų Amerika“. Žvelgiant konkrečiai į lietuvių diasporą Čilėje, daugiausiai darbų sulaukia I. Domeikos asmenybė ir veikla³, nors juose nėra sureikšminama diaspora, labiau I. Domeikos kaip mokslininko kelias, pavyzdžiui, geologo Gedimino Motuzo tekste „Ignoto Domeikos geologiniai darbai Čilėje“ (2002). Būtų galima išskirti mokslo istoriko Romualdo Šviedrio tekstą „Čilė kaip mokslinė periferija: tragiškasis Domeikos gyvenimas“ (2002), kuriame labiau akcentuojamas I. Domeikos gyvenimas išeivijoje.

Apie J. Kakarieką viešumoje randami vos keli fragmentai: 2008 m. dienraštis „Kauno diena“ pasidalijo trumpa žinute apie profesoriaus mirtį⁴, ta pačia proga LR užsienio reikalų ministerijos interneto puslapyje taip pat galima matyti apibendrintą informaciją apie šį nuspelnusių lietuvių išeivį⁵. Todėl įdomu patyrinėti Lietuvoje dar labai mažai analizuotą jo gyvenimo istoriją ir darbus (daugiausia viduramžių istorijos srities), kurie buvo publikuoti ispanų kalba Lotynų Amerikoje ir už kuriuos Santjago Gabrielos Mistral universitetas istorikui suteikė garbės daktaro vardą.

Turbūt svariausias lietuvių tekstas, kuriame galima matyti J. Kakariekos pavardę, yra jau minėtas Akvilės Šimėnienės straipsnis „Tarp komparatyvistikos ir poezijos išeivijoje: Pauliaus Stelingio atvejais“. Jame istorikas paminimas kelis kartus, įvardijami jo nuopelnai, kai kurios gyvenimo detalės, nors pats tyrimas skirtas panašaus likimo poetui P. Stelingiui. 2021 m. Čilėje apie J. Kakarieką buvo publikuotas Anos Luisos Haindl Ugarte tekstas *Julius Kakarieka Silius (1922–2008): Ilustrísimo maestro de la historia medieval* („Julius Kakarieka Silius (1922–2008): žymiausias viduramžių istorijos mokytojas“), skirtas profesoriui atminti ir pagerbti.

Raquel Soaje de Elías ir Manuelis Salas Fernándezas 2022 m., kai suėjo 100 metų nuo profesoriaus J. Kakariekos gimimo, parašė daug išsamesnį straipsnį *Un maestro lituano en Chile: Julius Kakarieka (1922–2008) y la historia de Antigüedad Tardía* („Dėstytojas lietuvis Čilėje: Julius Kakarieka (1922–2008) ir vėlyvosios Antikos istorija“). Jame autoriai iš Čilės universitetuose turimos medžiagos ir jiems prieinamų fragmentų lietuvių spaudoje sudėliojo J. Kakariekos biografiją ispaniškai. Savo darbe jie uždavė šiuos klausimus: kodėl J. Kakarieka pasirinko būtent Čilę, kas jį paskatino kelis kartus vykti į JAV ar kelerius metus gyventi Argentinoje, plėsti savo žinias Vokietijoje ir sugrįžti kuriam laikui į tėvynę sugriuvus Berlyno sienai?⁶ Straipsnyje išeivis iš Lietuvos pristatomas kaip dėstytojas, dirbęs svarbiausiuose šalies (Čilės) universitetuose ir praturtinęs Karo istorijos studijų programą

³ 2002 m. buvo išleista knyga „Ignotas Domeika, 1802–1889: gyvenimas, darbai ir indėlis į mokslą“.

⁴ „Spalio 5-oji Lietuvoje ir pasaulyje“, *Kauno diena*, 2024 spalio 5, <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/spalio-5-oji-lietuvoje-ir-pasaulyje-1194539>.

⁵ „Lietuva neteko garsaus išeivijos veikėjo – profesoriaus Juliaus Kakariekos Siliaus“, *Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija*, žiūrėta 2024 lapkričio 16, <https://www.urm.lt/naujienos/141/lietuva-neteko-garsaus-iseivijos-veikejo-profesorius-julius-kakariekos-siliaus:7442>.

⁶ Soaje de Elías, Raquel ir Salas Fernández, Manuel, „Un maestro lituano en Chile: Julius Kakarieka (1922–2008) y la Historia de Antigüedad Tardía“, *Revista Historias del Orbis Terrarum*, 2022, vol. 28.

Čilės karo akademijoje savo paskaitomis „Karas senovės pasaulyje“.⁷ Darbo autoriai patys yra istorikai, R. Soaje de Elías tyrinėja ir dėsto senovės istoriją, todėl, rašydama tekstą, buvo gerai susipažinusi su vieno svarbiausių šalies istorikų J. Kakariekos darbais. Tai leido apžvelgti jo atliktus tyrimus ir pastebėti jų įvairovę: nuo vėlyvosios Antikos ir ankstyvųjų viduramžių iki karo istorijos, istorijos filosofijos ir politinio mąstymo. Pastarąja tema ji labiausiai domino imperijos idėja ar demokratijos ir diktatūros priešprieša⁸; tai būtų galima aiškinti J. Kakariekos asmeniniais išgyvenimais, sukrėtimu, kurį jo tautai atnešė totalitarizmas ir kuris persekiojo ją visą gyvenimą. Rašydami šį straipsnį apie žymų istoriką, autoriai apžvelgia Lietuvos istoriją ir taip supažindina su faktais, kurie Čilėje ne visiems gali būti žinomi: kaip patys tvirtina, „jo profilis nebūtų išbaigtas, jeigu dar kartą nepabrėžtume jo rūpestio dėl tėvynės politinio likimo“⁹. Šis rūpestis ryškus aptariamame tekste, J. Kakariekos pagarba Lietuvai atsispindi ir čiliečių tyrime, kurio autoriai jaučia pareigą perteikti Lietuvos istoriją, vis priminti apie J. Kakariekos tautybę ir atsivadimą tėvynei.

R. Soaje de Elías ir M. Salas Fernándezas Čilės universitetuose turėjo prieigą prie J. Kakariekos darbų, galiausiai, istorikas iš Lietuvos ten praleido didelę gyvenimo dalį, Čilėje gyveno jo šeima ir liko vaikai. Lietuvoje šis mokslininkas, be atskirų trumpų paminėjimų, dėmesio nėra sulaukęs iki šiol. Todėl šio straipsnio tikslas yra, remiantis informacija XX a. antros pusės lietuvių spaudoje ir šaltiniais Čilėje, atskleisti J. Kakariekos asmenybę, perteikiant jo biografiją, apžvelgiant darbus, ir įvertinti jo ryšį su Lietuva pasitraukus į Čilę.

Lietuvoje ir Vokietijoje

Julius Kakarieka gimė 1922 m. vasario 8 d. Dieveniškių miestelyje Vilniaus krašte Jono Kakariekos ir Juzės Siliutės šeimoje.¹⁰ 1935 m. Julius Kakarieka persikėlė į Vilnių, kad galėtų mokytis Vytauto Didžiojo gimnazijoje; ją baigė 1941 m. Mokslus tęsė Vilniaus universiteto Istorijos ir filosofijos fakultete, pradėjęs istorijos studijas. Studijuodamas universitete, Julius Kakarieka priklausė Studentų ateitininkų sąjungai. Dailininkė Janina Marija Mačiokaitė, Vilniuje studijuodama dailę, taip pat priklausė ateitininkų kuopai: remiantis jos pasakojimu, katalikiškas jaunimas burdavosi prie Aušros vartų, jų dvasios vadovas buvo kunigas Alfonsas Lipniūnas, kurį labai mėgo studentai. Tuose susirinkimuose dalyvaudavo Julius Kakarieka, Adolfas Sprindys (būsimas prozininkas, literatūros tyrinėtojas), Stefanija Paliulytė-Ladygienė (būsimą visuomenės ir politikos veikėja), Petras Lapienis (būsimas gydytojas) bei kiti.¹¹ Dar mokydamasis J. Kakarieka ėmėsi ir mokytojo darbo, bet 1944 m. turėjo palikti Vilnių. Tais pačiais metais buvo nužudytas jo tėvas, priklausęs

⁷ *Ibid.*

⁸ *Ibid.*

⁹ *Ibid.*, 154.

¹⁰ *Ibid.*, 136.

¹¹ Vasiliauskienė, Aldona, „08. 09. Dievo tarnų: kunigo Alfonso Lipniūno ir arkivyskupo Mečislavo Reinio portretai“, *Lietuvos aidas*, 1982 rugpjūčio 9, <https://www.aidas.lt/lt/religija/article/1982-08-09-dievo-tarnu-kunigo-alfonso-lipniuno-ir-arkivyskupo-mecislavo-reinio-portretai>.

Lietuvių šv. Kazimiero draugijai¹², siekusiai katalikiškai šviesti lenkų užimto Vilniaus krašto lietuvių jaunimą. J. Kakarieka kartu su jaunesniąja seserimi Elena taip pat prisidėjo prie draugijos veiklos.¹³ Gana akivaizdu, kad tada studentui itin rūpėjo jo šalis ir tautiečiai. Kitas darbas, kuriuo jis prisidėjo prie pastangų išvaduoti Lietuvą, – Lietuvių fronto biuletenio¹⁴ redagavimas 1944 m. pradžioje.¹⁵ Natūralu, kad J. Kakarieka okupuotoje šalyje nesijautė saugus tiek dėl nepriimtinių aplinkybių, tiek dėl savo kitų veiklų, nepalankių valdžiai, galiausiai 1944 m. buvo priverstas išvykti iš tėvynės priverstinių darbų Vokietijoje.¹⁶

Berlyne J. Kakarieka buvo įdarbintas evangelikų organizacijos *Evangelisches Johannesstift*, dirbo priverstinius darbus ir gaudavo kelis kartus mažesnę atlygį, nei dirbdamas mokytoju Vilniuje.¹⁷ Minėta organizacija nacių režimo metu verbuodavo atvykėlius iš užsienio šalių imtis priverstinių darbų nuo 1939 iki 1945 m.¹⁸ J. Kakariekos situacija pasikeitė naciams pasidavus ir sovietams užėmus Vokietijos sostinę. Pirmiausia istorikas gyveno Eichšteto (*Eichstädt*) DP stovykloje amerikiečių zonoje nuo 1945 m. balandžio iki 1946 m. gegužės ir galiausiai buvo perkeltas į stovyklą Šveinfurte. 1945 m. J. Kakarieka pradėjo studijuoti Tiubingeno universitete. Leidinyje „Į laisvę“ prisiminimais apie tą laiką dalijosi gydytojas Kazys Ambrozaitis: „Vytautą S. Žvirzdį-Vardį sutikau Tuebingeno universitete 1945 metų rudenį. Dėmesį atkreipė jo nebaigiamos diskusijos su vilniečiu Julium Kakarieka ant universiteto laiptų, bendrabutyje, Unros valgykloje ir Steinlacho alėjoje ties Uhlenbad.“¹⁹ J. Kakariekos ir kitų šviesių kraštiečių bendras likimas leido jam išreikšti turėtą mokslinį smalsumą ir palaikyti intelektualinę mintį net ir prastomis gyvenimo sąlygomis. Netrukus su bendraminčiais buvo nuspręsta atkurti ateitininkų sąjungą; apie tai leidinyje „Į laisvę“ pasakojo literatūrologas Vincas Natkevičius: „Iškilus idėjai atkurti išeivijoj ateitininkus, Vytautas, Julius Kakarieka (dabar profesoriaująs Čilėje) ir aš sudarėm pirmąją išeivijos Moksleivių at-kų sąjungos centro valdybą, kurioj man teko pirmininkauti.“²⁰ J. Kakariekai buvo svarbus ateitininkų judėjimas, – tai buvo natūralu, turint omenyje faktą, kad į jų vertybes, tokias kaip religija ir tradicijos, sovietmečiu nebuvo žiūrima palankiai. Taip pat šis atkūrimas leido apčiuopiamai išlaikyti tai, kuo jis tikėjo net ir būdamas toli nuo namų. Vėliau Čilėje jis buvo paskirtas Ateitininkų federacijos

¹² Lietuvių šv. Kazimiero draugija – visuomeninė švietimo ir kultūros draugija, 1925–1936 m. veikusi Vilniaus krašte. Garša, Kazimieras, „Lietuvių šv. Kazimiero draugija“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, 2018 rugpjūčio 24, <https://www.vle.lt/straipsnis/lietuviu-sv-kazimiero-draugija/>.

¹³ Lesis, Antanas ir Niūniavaitė-Lesienė, Jovita, *Kova už Šalčininkų kraštą ir lietuviybės išsaugojimą*. Vilnius: Versmė, 2012, 113.

¹⁴ Lietuvių fronto biuletenis – lietuvių antinacinio pasipriešinimo leidinys, ėjęs 1942–1944 m. pirmoje pusėje. Bubnys, Arūnas, „Lietuvių fronto biuletenis“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, 2018 rugsėjo 12, <https://www.vle.lt/straipsnis/lietuviu-fronto-biuletenis/>.

¹⁵ Bubnys, Arūnas, „Lietuvių antinacinė rezistencija“, *Į laisvę*, 1991, nr. 112, 43.

¹⁶ Soaje de Elías ir Salas Fernández, „Un maestro lituano en Chile“, 138.

¹⁷ *Ibid.*, 137.

¹⁸ Herbert, Ulrich, *Hitler's Foreign Workers: Enforced Foreign Labour in Germany Under the Third Reich*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.

¹⁹ Ambrozaitis, Kazys, „Netikėtai palaužtas plačiašakis ažuolas“, *Į laisvę*, 1994, nr. 118, 31.

²⁰ Natkevičius, Vincas, „Ižvalgus, ryžtingas ir drąsus“, *Į laisvę*, 1994, nr. 118, 24.

įgaliotiniu.²¹ J. Kakarieka buvo tvirtai įsitikinęs ateitininkų organizacijos svarba: „svetur ateitininkams tradicijos, sukurtos per visą garbingą ateitininkų istorijoje veikimą, yra laidas išlikti gyviems ateitininkų idealogijoje ir savai tėvynei. 1918 m. ateitininkai pirmi stojo ginti Lietuvą.“²² Akademikas matė prasmę tęsti turėtas tradicijas, ateitininkus glaudžiai siejo su pačia tėvyne ir jautė, kad šie buvo ir yra jai reikalingi, lyg buvimas su ateitininkais Lietuvą priartindavo net išėivijoje.

Būsimas istorijos profesorius nenorėjo sugrįžti į sovietų užimtą Lietuvą ir tikėjosi išvykti į JAV, Kanadą arba Argentiją: „I'm supporter of a democratical regimen. I don't trust to live under the bolshevistical dictatorship“²³, – rašė savo prašyme išvykti. Jo nerimas dėl galimo grįžimo į okupuotą tėvynę suprantamas, nes Lietuvoje likusi J. Kakariekos sesuo Elena palaikė ryšius su partizanais ir galiausiai 1946 m. sovietų valdžios buvo išstremta į Komiją. Iš pradžių J. Kakarieka norėjo vykti į JAV, kuriose gyveno jo dėdė, tačiau, nepavykus jo rasti, nusprendė pasirinkti kurią nors iš šalių, į kurias patekti buvo lengviau. Į Argentiją vykti nepanoro, nes tuo metu valdžioje buvo Juanas Domingo Perónas – J. Kakariekai nepatiko jo populistinė idealogija.

Moksleivių ateitininkų žurnale „Ateitis“ (1948) aptikta tokia žinutė:

Spalių 2 d. laivu iš Genujos į Čilės sostinę Sant-Jago studijuoti toliau istorijos mokslų išvyko stud. Julius Kakarieka, paskutiniu metu studijavęs Tūbingeno un-te. J. Kakarieka yra „Ateities“ bendradarbis, uolus at-kas — visuomenininkas. Jis yra dirbęs pačioje pirmojoje Moksl. At-kų S-gos Tremty (1945 m. rudenyje sudarytoje) C. Valdyboje, vėliau Studentų At-kų S-gos C. Valdyboj ir t. t. Su juo kartu išvyko ir Schw. Gmünd gimn. mokyt. Paulius Stelingis, taip pat mūsų idėjos brolis. Linkime jiems sėkmingo kelio ir kūrybingo darbo. Iki pasimatant Lietuvoje.²⁴

1948 m. J. Kakarieka ir P. Stelingis parašė laišką-kreipimąsi į Čilės Santjago katalikiškojo universiteto rektorių, kuriame prašė priimti juos studijuoti šiame universitete, gaunant Čilės katalikų akcijos stipendiją.²⁵ Tais pačiais metais universiteto rektorius Carlosas Casanueva jiems skyrė stipendiją studijuoti Lotynų Amerikos šalyje. Vėliau J. Kakarieka sulaukė laiško ir iš vyskupo Augusto Salinaso, kuris pasiūlė apgyvendinimą ir maitinimą universiteto bendrabutyje.²⁶ Neilgai trukus abu lietuviai išvyko į Čilę.

²¹ Bučinskytė, Ilona, *Idealų vedami: ateitininkai išėivijoje XX amžiaus 5–7 dešimtmečiais*. Vilnius: Versus aureus, 2008, 79.

²² Bučinskytė, Ilona, *Ateitininkų pėdsakais: Ateitininkų federacija išėivijoje 1945–1970 m.* Vilnius: Versus aureus, 2008, 98.

²³ Soaje de Elías ir Salas Fernández, „Un maestro lituano en Chile“, 139. (Citatos vertimas: „Aš esu demokratijos šalininkas. Nepasitikiu bolševikų diktatūra.“)

²⁴ „Mūsų bendradarbis į Čilę“, *Ateitis*, 1948, nr. 7, 22.

²⁵ 1948 07 05 Juliaus Kakariekos ir Pauliaus Stelingio laiškas Čilės Santjago katalikiškojo universiteto rektoriui, Tiubingenas, Archivo Histórico Pontificia Universidad Católica de Chile, žiūrėta 2024 lapkričio 10, http://146.155.94.17/bitstream/handle/123456789/8116/CAJA60_CARP4_DOC7.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

²⁶ Soaje de Elías ir Salas Fernández, „Un maestro lituano en Chile“, 141.

Lietuvių istorikas Čilėje

I. Domeika (1802–1889) laikomas pirmuoju lietuviu, atvykusiu į Čilę. Jis į šią šalį persikėlė XIX a. viduryje; buvo mineralogas, pasaulinį pripažinimą pelnęs mokslininkas, Santjago universiteto rektorius. Vėliau į Čilę vyko lietuvių dvasininkai saleziečiai, rūpinęsi pastorcijos reikalais ir katalikiška leidyba, po Antrojo pasaulinio karo kėlėsi politinių emigrantų šeimos, daugiausia amatininkai ir žemdirbiai, ir pasklido po įvairias Čilės vietas. Lietuviai, atvykę į Čilę, studijavo ispanų kalbą, istoriją, teologiją.²⁷ Tokiame kontekste į šią šalį atvyko J. Kakarieka, pasirengęs studijuoti ir dirbti universitete. Greitai jis prisidėjo prie Čilės lietuvių veiklos, o tai rodo, kokia svarbi jam buvo tėvynė, – jos jis ieškojo nepaisydamas vietos, kurioje tekdavo gyventi. Apie studento įsitraukimą į lietuvių bendruomenę randama ir žinučių spaudoje: „Julius Kakarieka, studijuojąs Santiago universitete, Santiago lietuvių steigiamajame Pasaulio Lietuvių Bendruomenės skyriaus susirinkime išrinktas pirmininku“²⁸, – rašoma 1950 m. „Drauge“. Jis ne tik tiesiog prisidėjo prie veiklos, bet ir sutikdavo atlikti bendruomenei svarbias pareigas.

J. Kakariekai lietuvybė buvo tokia pat svarbi, kaip ir jo mokslinis darbas. „Argentinios lietuvių balse“ jis net prilyginamas I. Domeikai (žinutės antraštė: „Kakarieka žada eiti Domeikos keliu“). Leidinyje rašoma, kad Santjago universiteto Istorijos fakulteto studentas J. Kakarieka dalyvavo svarbiame mokslininkų suvažiavime, kuriame susirinko universitetų atstovai, atliekantys istorijos ir geografijos sričių tyrimus, ir primenama, kad „Čilės mokslui labai daug pasitarnavo mūsų tautietis Domeika. Linkėtina jaunuoliui Kakariekai eiti Domeikos keliais.“²⁹ Po I. Domeikos pasiekimų Čilėje panašios sėkmės tikėtasi ir iš vėlesnių lietuvių akademikų. Panašiai teigė ir teologijos mokslų daktaras, visuomenininkas Titas Narbutas: „Praeitame šimtmetyje Čilėje buvo išgarsėjęs lietuvis profesorius Ignas Domeika, buvęs net Santiago universiteto rektoriumi. Mūsų jaunieji lietuviai – Julius Kakarieka ir Paulius Stelingis – stovi gerame kelyje būti garsiais lietuviais drebančioj indėnų žemėj – Čilėje.“³⁰ Nors T. Narbutas, pamatęs šiuos lietuvių studentus Čilėje, manė, kad jiems bus per sunkios gyvenimo sąlygos ir nelengva išmokti kalbos, vėliau pats stebėjosi, kad „Julius Kakarieka jau profesoriauja Santiago universitete“. Kruopštus darbas, aktyvumas ir atsidavimas savo tyrimų sričiai padėjo jaunajam istorikui įsitvirtinti universitete.

Tuo metu, kai J. Kakarieka atvyko į Čilę, buvo labai vertinami istorikai, sistemingai studijavę šią discipliną ir buvę užsienyje. Jis atsidūrė akademinėje aplinkoje, kurioje buvo vertinamas metodologinis griežtumas, platus šaltinių pasirinkimas ir kuo tikslesnė analizė.³¹ Istorikas buvo suprantamas kaip įsipareigojęs praeičiai, turintis ją suprasti ir būti atsakingas už ateitį, teikdamas informaciją apie universalius dalykus visuomenėje. Nepaisant to, kad J. Kakarieka į Čilę buvo pakviestas Katalikiškojo universiteto, studijas baigė Čilės

²⁷ Žukauskienė, Deimantė, „Lietuviai tolimoje Čilėje“, *Tėviškės žiburiai*, 2020 balandžio 28, nr. 9, 6.

²⁸ „Čilėj“, *Draugas*, 1950 gegužės 18, nr. 114, 8.

²⁹ „Kakarieka žada eiti Domeikos keliu“, *Argentinios lietuvių balsas*, 1951, nr. 919, 2.

³⁰ Narbutas, Titas, „Kakariekos ir Stelingio laimėjimai Čilėj“, *Draugas*, 1954 sausio 30, nr. 2, 2.

³¹ Couyoumdjian, Juan Ricardo, „Breves notas sobre el cultivo de la historia universal en Chile“, in *Reflexiones sobre historia, política y religión: primera jornada de historia universal. Homenaje a Mario Góngora*, comp. Juan Ricardo Couyoumdjian. Santiago: Ediciones Universidad Católica de Chile, 1988, 13–24.

universiteto Pedagoginiame institute. Baigdamas mokslus, jis publikavo savo pirmą straipsnį Čilėje studentų leidžiamame žurnale *Clío* pavadinimu *El pensamiento político de Maquiavelo* („Politinis Makiavelio mąstymas“) ir taip dar kartą parodė rūpestį dėl politinių neramumų.³²

Čilėje lietuvis susipažino su tame pačiame universitete studijuojančia Gertrud Weisskopf, kuri vėliau tapo žymia Santjago Uršulinų mokyklos mokytoja, ją vedė ir laikui bėgant susilaukė penkių vaikų. Profesinėje srityje jis gana greitai buvo paskirtas asistentu Čilės universiteto Istorijos katedroje, o 1952 m. jau dirbo kaip istorijos filosofijos dėstytojas Čilės katalikiškajame universitete. Skelbė straipsnius Pietų Amerikos mokslo žurnaluose, dažnai iškeldavo demokratijos ir diktatūros klausimą, rašė apie istorinį objektyvumą. Vakarų Vokietijos vyriausybė pakvietė J. Kakarieką atvykti į Europą specializuotis istorijos filosofijos srityje pas profesorių Karlą Löwithą Heidelberge.

1955 m. Santjage vyko Krikščionių demokratų kongresas, kuriame dalyvavo atstovai iš 18 šalių, o Lietuvai atstovavo J. Kakarieka su kunigais Jonu Kardausku ir Pauliumi Ragažinsku (Vidurio Europos Krikščionių demokratų unijos delegacijos sąstataje atstovavo Lietuvių krikščionių demokratų sąjungai). J. Kakarieka skaitė pranešimą apie sovietų pavergtuose kraštuose vykdomą genocidą ir persekiojimą dėl religijos. Pats kongresas buvo nukreiptas į kovą su komunizmu; jame dalyvavo 2 000 žmonių iš įvairių šalių.³³ Kaip matoma, J. Kakariekai politika buvo svarbi ne tik rašymo ir akademinio lygmeniu, jis dalyvavo svarbiuose susirinkimuose, kuriuose reikėdavo pareikšti nuomonę ir ginti okupuotą tėvynę. Todėl nestebina, kad Pasaulio lietuvių bendruomenės seime 1958 m. lietuvių bendruomenei Čilėje taip pat atstovavo šis istorijos profesorius.

J. Kakarieka sutiko dalyvauti ir politinių studijų savaitgalyje – Lietuvių fronto bendraminčių sambūryje Los Andžele 1969 m. sausio 25–26 d. Savaitgalis buvo skirtas lietuvių problemoms spręsti.³⁴ Susibūrimo sveikinimo žodį tarė Lietuvos generalinis konsulas JAV Julius J. Bielskis, be kitų susirinkusiųjų, pasisakė ir profesorius J. Kakarieka:

Sunku pasakyti, kada susidarys sąlygos Lietuvai atgauti nepriklausomybę. Todėl turime ruoštis ilgai ir sunkiai kovai. Kas žino, gal kovos žibintus teks perduoti ir sekančiai generacijai. Todėl šalia artimųjų distancijų turime paruošti planus ir tolimesioms distancijoms. Turime į laisvės kovą įtraukti ir tuos lietuvius, kurie ir savo kalbą bus praradę. Meilę Lietuvai galima skiepyti ir svetimomis kalbomis.³⁵

Jo pasisakyme matomas platesnis požiūris: nors pats itin gerbė tradicijas ir lietuviybę, šiuo atveju remiasi logika, suprasdamas, kad reikia visų lietuvių kilmės žmonių palaikymo, ne tik kalbančiųjų lietuviškai ar besilaikančiųjų lietuviškų tradicijų. Jam nebūdingas gana naivus įsitikinimas, kad Lietuva tikrai jau labai greitai bus laisva („Kas žino, gal kovos žibintus teks perduoti ir sekančiai generacijai.“) ar tuoj bus galima grįžti į tėvynę. Remdamasis loginiu mąstymu, jis numato, kad reikia būti pasiruošus viskam.

³² Soaje de Elías ir Salas Fernández, „Un maestro lituano en Chile“, 142.

³³ „Krikščionių demokratų kongresas P. Amerikoje“, *Tėviškės aidai*, 1956 kovo 23, nr. 7, 2.

³⁴ *Į laisvę*, 1969 vasario 27, nr. 45.

³⁵ *Ibid.*, 59.

Katalikų dvasininkas, žurnalistas Juozas Prunskis dienraštyje „Draugas“ 1972 m. kalbino J. Kakarieką apie politiką Čilėje.³⁶ Interviu irgi jaučiamas profesoriaus įtarus žvilgsnis į kairuolišką valdžią bei nusivylimas Čilės krikščionių demokratų partija, kuri irgi ėmė linkti į jų pusę. Istorikas aiškino, kad „didžiausias Krikščionių demokratų rūpestis buvo išlaikyti savo susidariusią kairumo ir socialinių reformų opinią“ ir kad net kunigai rėmė marksistų kandidatą prezidento rinkimuose, o dėl to nuo Bažnyčios atsitraukė nemažai žmonių. Jis nepasitikėjo išrinktu naujuoju Čilės Prezidentu Salvadoru Allende, o toks nepasitikėjimas kilo dėl to, kad Stalino laikais šis politikas važinėjo į Maskvą, buvo Fidelio Castro draugas bei palaikė ryšius su Čilės komunistų partija. J. Kakarieka įtarė, kad socialistų ir komunistų partijos nori Čilėje įvesti proletarinę diktatūrą arba, kaip pats sakė J. Prunskiui, „[p]o kurio laiko Čilė bus kolchozų kraštas, lygiai kaip okupuota Lietuva“³⁷. Jo įtarumas ir nepasitenkinimas valdžia yra suprantamas, nes J. Kakarieka atvyko su patirtimis iš Lietuvos ir net Čilėje, nenutoldamas nuo tėvynės, labai aiškiai matė, kur gali nuvesti komunizmas, o kairuoliškos partijos Čilėje jam demonstravo palankumą. Įdomi istoriko pastaba dėl JAV: „Šiaurės Amerika savo pietinius kaimynus palieka jų pačių likimui“, – akivaizdu, kad J. Kakarieka (ir ne jis vienas) laukė amerikiečių įsikišimo, kurio nebuvo ir F. Castro atėjus į valdžią Kuboje. Komunizmui palankių politikų įsitvirtinimas pietinėse šalyse kėlė baimę, ypač tiems, kurie patys jau nukentėjo nuo komunistų režimo.

Juliaus Kakariekos darbai ir politinis mąstymas

Taip J. Kakarieka atsidūrė Argentinoje. „Tėviškės žiburiuose“ 1971 m. rašoma:

Argentinos lietuvių organizacijų ir spaudos tarybos posėdyje Buenos Aires vasario 4 d. pagrindinis dėmesys buvo skirtas Vasario 16 minėjimui. Posėdžiui pirmininkavęs A. Mičiūdas pranešė, kad dienraštis „La Prensa“ savo sekmadienio priede sutiko paskelbti ilgą iliustruotą straipsnį apie Lietuvą, kurį sutiko paruošti iš Čilės su šeima atvykęs prof. J. Kakarieka. Netrukus jis pradės profesoriaus darbą Chacao provincijos Rezistencijos miesto universiteto istorijos fakultete.³⁸

Lietuviui marksisto valdžia buvo tokia nepriimtina ir atrodė tokia grėsminga, kad jis su visa šeima nusprendė pasitraukti iš Čilės ir persikelti į diktatoriaus Alejandro Agustino Lanusse'o valdomą Argentiną. Ten, kaip matoma, J. Kakarieka ir toliau prisidėjo prie lietuvių bendruomenės veiklų, tęsė akademinę karjerą. Kaip jau buvo galima susidaryti vaizdą, šie du dalykai jam buvo esminiai, o kartais būdavo ir susiję: pavyzdžiui, Argentinoje istorikas lankėsi ir anksčiau – pakviestas lietuvių kilmės filosofo Ernesto Jose Parselio, Buenos Airių universitete skaitė paskaitą „Laisvės filosofija“.³⁹

³⁶ Prunskis, Juozas, „Kur krypta Čilė ir Argentina“, *Draugas*, 1972 sausio 14, nr. 11, 3.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ „Argentinoje“, *Tėviškės žiburiai*, 1971 kovo 4, nr. 9, 4.

³⁹ „Kultūrinėje veikloje“, *Tėviškės žiburiai*, 1968 sausio 4, nr. 1, 7.

Kaip jau buvo minėta, J. Kakarieka keliaudavo ir į JAV, Čikagą, bendraudavo su Amerikos lietuviais, skaitydavo paskaitas. Per jas jis taip pat kalbėdavo apie Pietų Amerikos šalių padėtį, „socialines sąlygas, didėjančią skurdą, komunistinę infiltraciją masėse“, o tiems kraštams gelbėti nuo komunizmo jis siūlė „stiprinti švietimą ir žadinti religinę sąmonę“⁴⁰. Istorikas ragino atkreipti dėmesį į tuos dalykus, kurie jam atrodė svarbūs, – tikėjimą, bandomą palaužti okupuotoje tėvynėje, ir lavinimąsi, mokslą, kurie atlieka tokį svarbų vaidmenį jo paties gyvenime. Kadangi profesoriui atrodė itin svarbu šviesti žmones, nenuostabu, kad jis dažnai bendradarbiavo su spauda, pavyzdžiui, buvo leidinių „Į laisvę“⁴¹ ir „Ateitis“⁴² bendradarbis. Vis dėlto, kaip jau buvo galima suprasti anksčiau šiame tekste, jis tuo neapsiribojo ir publikavo mokslinių tekstų.

Licenciatu laipsnį J. Kakarieka įgijo apgynęs darbą tema „Makiavelis. Absolutizmo teoretikas“ (*Maquiavelo. Teórico del Estado absoluto*), kuriam vadovavo žymus Čilės istorikas Ricardo Krebsas Wilckensas. Darbe jis rašė apie tai, kaip Makiavelio mąstymas įkvėpė jau besiformuojančios absoliučios monarchijos šalininkus, o vėliau – ir totalitarinės diktatūros idealogus.⁴³ Šiuo atveju vėl galima pastebėti aliuziją į Lietuvos priespaudą. J. Kakarieka parašė ir publikavo tekstą apie Makiavelio principus ir lietuviškai – „Aiduose“ (1948). Straipsnyje pavadinimu „Machiavelizmas“ lietuvių istorikas labai objektyviai įvertino Makiavelio mąstymą ir darbus, teigė, kad jo tezės pasižymėjo nenuoseklumu.⁴⁴ Tai parodo, kad rašydamas jis vengė eiti į kraštutinius, net ir turėdamas omenyje savo šalies situaciją, bet su tyrėjui būdingu smalsumu ir objektyvumu tiesiog analizavo paveikus filosofo fenomeną ir aiškinosi, kur galėjo glūdėti jo pateiktų principų trūkumai. Kalbant būtent apie objektyvumą, profesorius pats jam teikė daug reikšmės savo tyrimų lauke ir šia tema parašė straipsnį *El problema de la objetividad en la historiografía* („Objektyvumo problema istoriografijoje“, 1955).

Vis dėlto labiausiai istoriką domino valdymo formos ir istorinių asmenybių mąstymas. Tai labai aiškiai matyti jo darbuose, pavyzdžiui: *El realismo moderno y la continuación de las tradiciones medievales en Comynnes* („Commineso modernus realizmas ir viduramžių tradicijų tąsa“, 1953), *La visión del Imperio universal en Dante* („Dantės visuotinės monarchijos vizija“, 1975), *Los orígenes de la doctrina de la guerra justa. Cicerón y la tradición romana* („Teisingo karo doktrinos ištakos. Ciceronas ir romėnų tradicija“, 1994), *Ideas de San Agustín en torno al oficio militar* („Šv. Augustino mintys apie kario profesiją“, 1999). Pastarojoje 1999 m. išleistoje monografijoje J. Kakarieka pateikė tokią mintį: „Kol vyks karai (deja, nėra jokios vilties, kad jie baigsis), negalime atsisakyti karių.“⁴⁵ Prisiminus faktą, kad, kairiųjų kandidatui S. Allende'ei laimėjus Čilės prezidento rinkimuose, lietuvis pasitraukė į Argentiją, nepaisydamas to, kad pastarąją šalį valdė diktatorius, Argentinos

⁴⁰ „Kultūrinėje veikloje“, *Tėviškės žiburiai*, 1964 kovo 5, nr. 10, 5.

⁴¹ Kultūros ir politikos žurnalas, ėjęs 1943–2008 m.

⁴² Moksleivių ateitininkų mėnesinis žurnalas, ėjęs 1911–1940 m., vėliau, 1946–1949 m., – lietuvių karo pabėgėlių stovyklose Vokietijoje, 1950–1994 ir 1997 m. – JAV ir Kanadoje, nuo 2004 m. – Vilniuje.

⁴³ Kakarieka Siliute, Julius, *Maquiavelo teórico del Estado absoluto*. Santiago: Instituto Pedagógico, Universidad de Chile, 1957, 1.

⁴⁴ Kakarieka, Julius, „Machiavelizmas“, *Aidai*, 1948, nr. 10.

⁴⁵ Kakarieka Siliute, Julius, *Ideas de San Agustín en torno al oficio militar*. Santiago: Universidad Gabriela Mistral, 1999, 51.

armijos generolas Roberto Marcelo Levingstonas Laborda, valdžią perėmęs karinio perversmo metu, ir tai, kokią reikšmę J. Kakarieka pats teikia kariams, galima įtarti, kad tokio valdymo jis nelaikė didele grėsme. Didžiausias jo susirūpinimas buvo dėl kairiųjų, konkrečiai – komunistų atėjimo į valdžią.

Be čia paminėtų mokslinių darbų, J. Kakarieka, būdamas Čilės Konsepsjono (*Concepción*) universiteto Istorijos ir geografijos instituto direktoriumi, kartu su kolegomis pradėjo leisti mokslo žurnalą *Cuadernos de Historia*, leidžiamą iki šių dienų. Šalia mokslinės veiklos istorikas vėlgi nepamiršo savo šaknų ir Bostone leidžiamai „Lietuvių enciklopedijai“ parašė tekstą apie Čilę – perteikė jos geografiją, istoriją, kultūrą, politiką ir ekonomiką.⁴⁶ Reikėtų nepamiršti, kad jis buvo ir Lietuvos garbės konsulo Čilėje Maximo Pacheco ilgametis pagalbininkas, pats ragino lietuvius bendrauti su kitataučiais ir megzti svarbias pažintis, kurios labai reikalingos kovoje už tėvynės laisvę. Per J. Kakarieką kitų kraštų žmonės pamėgdavo lietuvius: pavyzdžiui, kartu su juo studijavęs Bolivijos Prezidento Luiso Adolfo Sileso brolis senatorius Jorge'ė Silesas Salinasas yra pasakęs, kad jam būtų garbė kaip nors pasitarnauti Lietuvai.⁴⁷

2006 m. Santjago Gabrielos Mistral universitetas už dėstytojo darbą ir viduramžių istorijos mokslinius tyrinėjimus J. Kakariekai suteikė garbės daktaro vardą.⁴⁸ Pats istorikas, 2007 m. pakviestas skaityti paskaitą Konsepsjono universitete Istorijos programos studentams, sakė:

<...> istorija yra ne kas kita, o kolektyvinė atmintis. Nors, žinoma, ji aprėpia daugiau nei atmintis. Šiuolaikinių istorijų silpnybė yra būtent šios perspektyvos trūkumas. Varomosios jėgos ar mitai, slypintys už masinių judėjimų, dažnai išlieka gyvi bei veikia ilgą laiką ir gali sukelti visiškai nenusąjamą poveikį.⁴⁹

J. Kakarieka savo gyvenimą ir darbus paskyrė to įrodinėjimui ir praeities istorijos siejimui su naujesnių laikų įvykiais bei sukrėtimais, lyg bandydamas išsiaiškinti, kodėl jo tėvynė ir jos žmonės atsidūrė priespaudoje, kokios senųjų laikų idėjos galėjo turėti tam įtakos.

Apibendrinimas

J. Kakariekai buvo visiškai nepriimtinas komunizmas ir sovietų režimas, dėl šios santvarkos jis nepanoro grįžti į Lietuvą ir prašėsi keliauti už Atlanto. Net ir negalėjęs išvykti į JAV, kaip prieš tai norėjo, jis pasirinko gyvenimą Čilėje, gerai nemokėdamas kalbos, vien tam, kad nereikėtų grįžti į pavergtą tėvynę, kuri jam jau nebesisėjo su ta, kurią patyrė vaikystėje. Tai nebuvo vienintelis jo pasitraukimas iš šalies pajutus grėsmę iš kairės. Kuriam laikui lietuvis buvo pasitraukęs ir iš Čilės į Argentiną, kai prezidento rinkimus jo gyvenamojoje šalyje laimėjo kairiųjų atstovas S. Allende'ė. Matyti, kokie svarbūs J. Kakariekai

⁴⁶ Kakarieka, Julius, „Čilė“, in *Lietuvių enciklopedija*, t. 4. Boston: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1954, 189–192.

⁴⁷ Dambra, Vytautas Antanas, „Rezistentų žvilgsnis iš Pietų Šiaurės“, *Į laisvę*, 1984 rugsėjis, nr. 91, 67.

⁴⁸ Žukauskienė, „Lietuviai tolimoje Čilėje“, 6.

⁴⁹ Soaje de Elías ir Salas Fernández, „Un maestro lituano en Chile“, 152.

buvo jo politiniai principai ir kaip jį paveikė tai, kas nutiko Lietuvai. Jo politinis mąstymas reikėsi ir moksliniuose darbuose, kuriuose, rašydamas apie senovės istoriją, istorinių asmenybių idėjas ir ankstesnių laikų valdymo formas siejo su XX a. įvykiais ir savo tėvynės okupacija. Kaip galima matyti iš jo tekstų, J. Kakarieka supranta šalies kariuomenės svarbą, ypač neramumų metu, – galbūt tai irgi galėtų būti nuoroda į Lietuvos okupaciją ir tai, kad nesiimta veiksmų jai pasipriešinti.

Savo tėvynės lietuvių istorikas neužmiršo ir būdamas už Atlanto vandenyno: prisidėjo prie Čilės lietuvių bendruomenės veiklos, bendradarbiavo lietuviškoje spaudoje, parašė tekstą į „Lietuvių enciklopediją“, taip pat susitikdavo su lietuvių bendruomenėmis tiek Argentinoje, tiek JAV. J. Kakarieka buvo svarbu megzti pažintis su svarbiais asmenimis užsienyje, siekti jų palankaus požiūrio į lietuvius ir taip tikėtis iš jų paramos dėl Lietuvos nepriklausomybės, lygiai taip pat, kaip paramos jis tikėjosi iš lietuvių, labiau nutolusių nuo lietuviškumo, teigdamas, kad (ypač dėl paminėtos priežasties) ir su jais reikia palaikyti santarą.

Literatūra

- Ambrozaitis, Kazys, „Netikėtai palaužtas plačiašakis ąžuolas“, *Į laisvę*, 1994, nr. 118.
- „Argentinoje“, *Tėviškės žiburiai*, 1971 kovo 4, nr. 9.
- Bubnys, Arūnas, „Lietuvių antinacinė rezistencija“, *Į laisvę*, 1991, nr. 112.
- Bubnys, Arūnas, „Lietuvių fronto biuletenis“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, 2018 rugsėjo 12, <https://www.vle.lt/straipsnis/lietuviu-fronto-biuletenis/>.
- Bučinskytė, Ilona, *Ateitininkų pėdsakais: Ateitininkų federacija išėivijoje 1945–1970 m.* Vilnius: Versus aureus, 2008.
- Bučinskytė, Ilona, *Idealų vedami: ateitininkai išėivijoje XX amžiaus 5–7 dešimtmečiais.* Vilnius: Versus aureus, 2008.
- Couyoumdjian, Juan Ricardo, “Breves notas sobre el cultivo de la historia universal en Chile”, in *Reflexiones sobre historia, política y religión: primera jornada de historia universal. Homenaje a Mario Góngora*, comp. Juan Ricardo Couyoumdjian. Santiago: Ediciones Universidad Católica de Chile, 1988, 13–24.
- „Čilėj“, *Draugas*, 1950 gegužės 18, nr. 114.
- Dambrava, Vytautas Antanas, „Rezistento žvilgsnis iš Pietų Šiaurę“, *Į laisvę*, 1984 rugsėjis, nr. 91.
- Garšva, Kazimieras, „Lietuvių šv. Kazimiero draugija“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, 2018 rugpjūčio 24, <https://www.vle.lt/straipsnis/lietuviu-sv-kazimiero-draugija/>.
- Herbert, Ulrich, *Hitler's Foreign Workers: Enforced Foreign Labour in Germany Under the Third Reich.* Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- Į laisvę*, 1969, nr. 45.
- Kakarieka, Julius, „Čilė“, in *Lietuvių enciklopedija*, t. 4. Boston: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1954, 189–192.
- Kakarieka, Julius, „Machiavelizmas“, *Aidai*, 1948, nr. 10.
- Kakarieka Siliute, Julius, *Ideas de San Agustín en torno al oficio militar.* Santiago: Universidad Gabriela Mistral, 1999.

- Kakarieka Siliute, Julius, *Maquiavelo teóricas del Estado absoluto*. Santiago: Instituto Pedagógico, Universidad de Chile, 1957.
- „Kakarieka žada eiti Domeikos keliu“, *Argentinijos lietuvių balsas*, 1951, nr. 919.
- „Krikščionių demokratų kongresas P. Amerikoje“, *Tėviškės aidai*, 1956 kovo 23, nr. 7.
- „Kultūrinėje veikloje“, *Tėviškės žiburiai*, 1964 kovo 5, nr. 10.
- „Kultūrinėje veikloje“, *Tėviškės žiburiai*, 1968 sausio 4, nr. 1.
- Lesis, Antanas ir Niūniavaitė-Lesienė, Jovita, *Kova už Šalčininkų kraštą ir lietuvių išsaugojimą*. Vilnius: Versmė, 2012.
- „Lietuva neteko garsaus išėivijos veikėjo – profesoriaus Juliaus Kakarielos Siliaus“, *Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija*, žiūrėta 2024 lapkričio 10, <https://www.urm.lt/naujienos/141/lietuva-neteko-garsaus-iseivijos-veikejo-profesorias-juliaus-kakarielos-siliaus:7442>.
- „Mūsų bendradarbis į Čilę“, *Ateitis*, 1948, nr. 7.
- Narbutas, Titas, „Kakariekos ir Stelingio laimėjimai Čilėje“, *Draugas*, 1954 sausio 30, nr. 2.
- Natkevičius, Vincas, „Įžvalgas, ryžtingas ir drąsus“, *Į laisvę*, 1994, nr. 118.
- Prunskis, Juozas, „Kur krypta Čilė ir Argentina“, *Draugas*, 1972 sausio 14, nr. 11.
- Soaje de Elías, Raquel ir Salas Fernández, Manuel, “Un maestro lituano en Chile: Julius Kakarieka (1922–2008) y la Historia de Antigüedad Tardía”, *Revista Historias del Orbis Terrarum*, 2022, vol. 28.
- „Spalio 5-oji Lietuvoje ir pasaulyje“, *Kauno diena*, 2024 spalio 5, <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/spalio-5-oji-lietuvoje-ir-pasaulyje-1194539>.
- Šimėnienė, Akvilė, „Tarp komparatyvistikos ir poezijos išėivijoje: Pauliaus Stelingio atvejis“, *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 2 (34) (2022).
- Vasiliauskienė, Aldona, „08. 09. Dievo tarnų: kunigo Alfonso Lipniūno ir arkivyskupo Mečislovo Reinio portretai“, *Lietuvos aidas*, 1982 rugpjūčio 9, <https://www.aidas.lt/lt/religija/article/1982-08-09-dievo-tarnu-kunigo-alfonso-lipniuno-ir-arkivyskupo-mecislovo-reinio-portretai>.
- Žukauskienė, Deimantė, „Lietuviai tolimoje Čilėje“, *Tėviškės žiburiai*, 2020 balandžio 28, nr. 9.

Gerda PILIPAITYTĖ

Vytautas Magnus University, Lithuania

LITHUANIAN HISTORIAN IN CHILE: JULIUS KAKARIEKA'S ACTIVITIES

Summary. Ignotas Domeika, mineralogist and the former rector of the University of Santiago, was the most famous Lithuanian in Chile. However, he was by no means the only one; there were other distinguished academics from Lithuania, including the historian Julius Kakarieka. He published numerous texts on ancient history, taught at several outstanding universities in Chile, started a scholarly journal that is still in existence today, and was very active in Lithuanian community activities. This article seeks to overview Kakarieka's biography, to identify his works and to relate them to the historian's concern for the fate of his homeland during the oppression of the occupiers. Episodes of his life in Lithuania, Germany and Chile, as well as his trips to the USA and Argentina will be discussed. Although Kakarieka's research covers the field of ancient history, he relates history and ideas of the past to the issues of the 20th century and the fate of his homeland.

Keywords: Kakarieka, Chilean Lithuanians, Latin America, historians, *ateitininkai*.